

Zemědělská družstva v České republice

Ing. Martin Pýcha
předseda ZS ČR
viceprezident COGECA

3.9.2015

Dlouholetá tradice zemědělského a odbytového družstevnictví

- Za první republiky patřilo Československo k nevyspělejším zemím Evropy (po Německu a Francii).
- Rozvoj družstevnictví tomu odpovídal. Družstva nejen zastupovala ekonomické zájmy svých členů, ale měla i vliv na jejich politické uvědomění a byla hybatelem ekonomického, politického a kulturního dění v obcích a na venkově. Např. vznik Národního divadla je důsledek úsilí družstva.

„Cíl družstva není finanční zisk ale posílení pocitu bezpečí a životního standardu členů.“ L. FEIERABEND

- Zemědělské družstevnictví bylo významně organizováno - vrcholnou organizací byl Centrokooperativ sdružující 12 regionálních svazů. Odbytová družstva tehdy u nás měla obdobnou váhu, jako měla a mají v mnoha evropských zemích.

Počet neúvěrných zem. družstev v Československu a jejich struktura

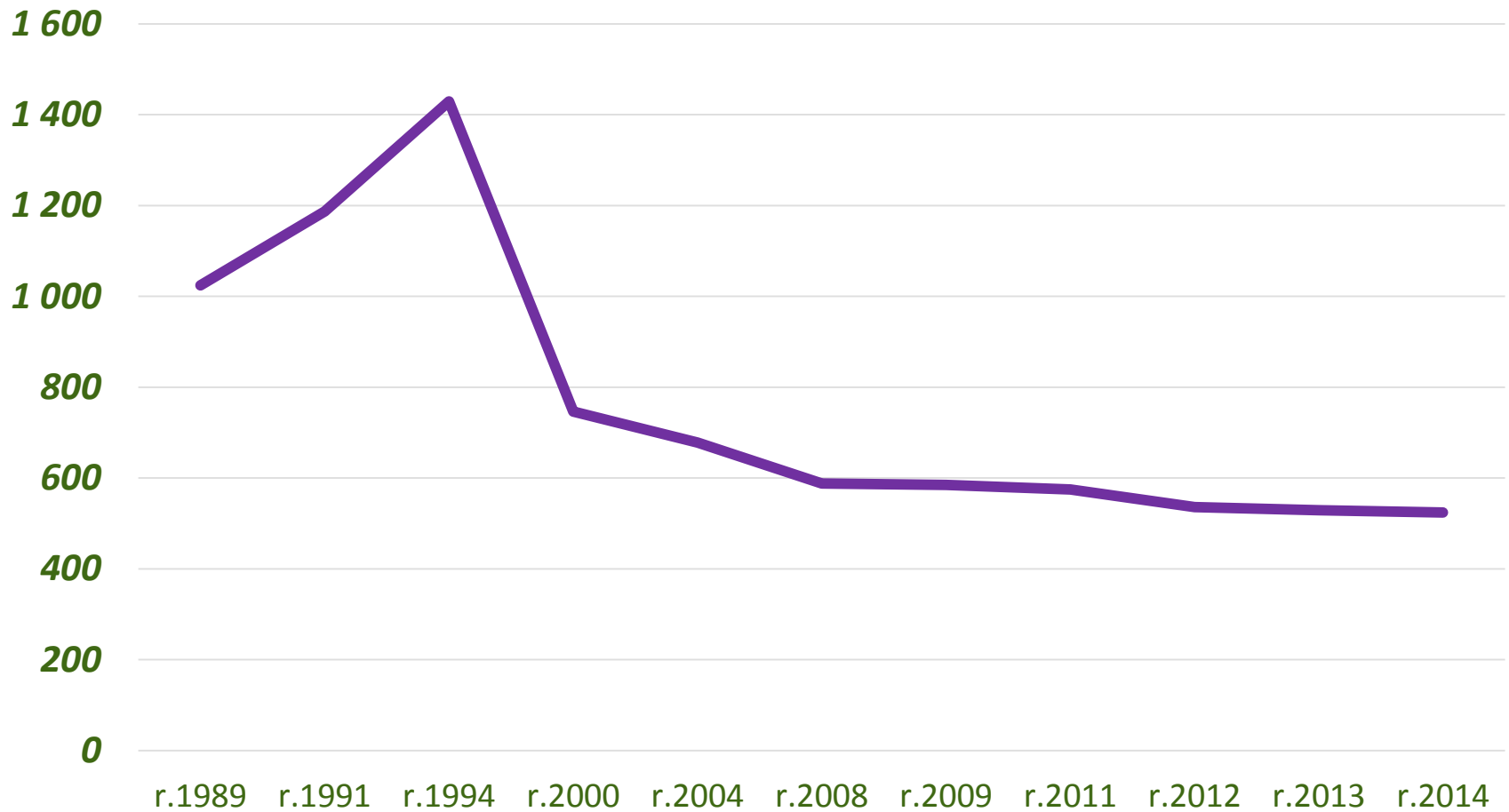
	Neúvěrní družstva celkem	Z toho:		
		Družstva zemědělců nákupní a prodejní	Družstva zemědělců výrobní	Družstva zemědělců jiná
r. 1929	8 914	1 147	1 583	2 159
r. 1930	9 212	1 127	1 581	2 406
r. 1931	9 433	1 141	1 625	2 522
r. 1932	9 530	1 144	1 648	2 550
r. 1933	9 455	1 231	1 606	2 560
r. 1934	9 395	1 249	1 596	2 531
r. 1935	9 261	1 279	1 590	2 500

K lednu 1938 existovalo v Československu cca 12 300 zem. družstev a z toho cca 5400 družstev byla jiná než úvěrní.

Vývoj počtu zem. družstev v ČR

Rok	Počet zem. družstev	Výměra v hektarech Zemědělské půdy	Průměrná výměra v ha zemědělské půdy
1989	1 024	2 622 464	2 561
1991	1 187	2 600 717	2 191
1994	1 429	2 043 470	1 430
2000	746	1 059 453	1 455
2004	678	938 460	1 424
2008	588	831 313	1 436
2009	585	828 482	1 441
2011	575	821 733	1 188
2012	536	722 368	1 278
2013	529	704 048	1 098
2014	524	696 133	1 344

Vývoj počtu zem. družstev v ČR

Struktura podniků v zemědělství ČR v r. 2014

	Počet podniků	Užívaná zem. půda v hektarech	Užívaná zem. půda v %	Průměrná výměra v ha zem.půdy
Právníkové osoby celkem	4 162	2 445 748	69,4	622,6
Z toho: zem. družstva	524	696 133	22,7	1 343,9
Fyzické osoby celkem	44 392	1 076 520	30,6	25,0
Celkem	48 554	3 522 268	100,0	75,0

Odbytová družstva v ČR nyní – odhad ÚZEI tržního podílu (2012)

Komodita	Tržní podíl
<i>Obiloviny</i>	<i>okrajový</i>
<i>Cukr</i>	.
<i>Vepřové maso</i>	25 % ?
<i>Skopové maso</i>	20 % ?
<i>Ovoce a zelenina</i>	35%
<i>Mléko</i>	67%
<i>Víno</i>	8%
<i>Chmel</i>	90%

Průměrný tržní podíl družstev v zemědělství v EU 27 je cca 40%.

Počet odběratelů mléka v ČR

Nejdále jsme v rozvoji odbytových družstev a jiných marketingových organizací zemědělců právě u chmele, mlékařských družstev, ovoce a zeleniny.

	<i>r. 2006</i>	<i>r.2014</i>
Odbytové organizace včetně organizací producentů	37	39 (38+1)
Mlékárny	49	40

Zpracování družstvy

V ČR velmi zaostáváme za mírou evropského standardu– cca 60% všeho vyrobeného mléka se v EU zpracovává v družstevních mlékárnách vlastněných zemědělci (SRN 68%).

Družstva v sektoru mléka

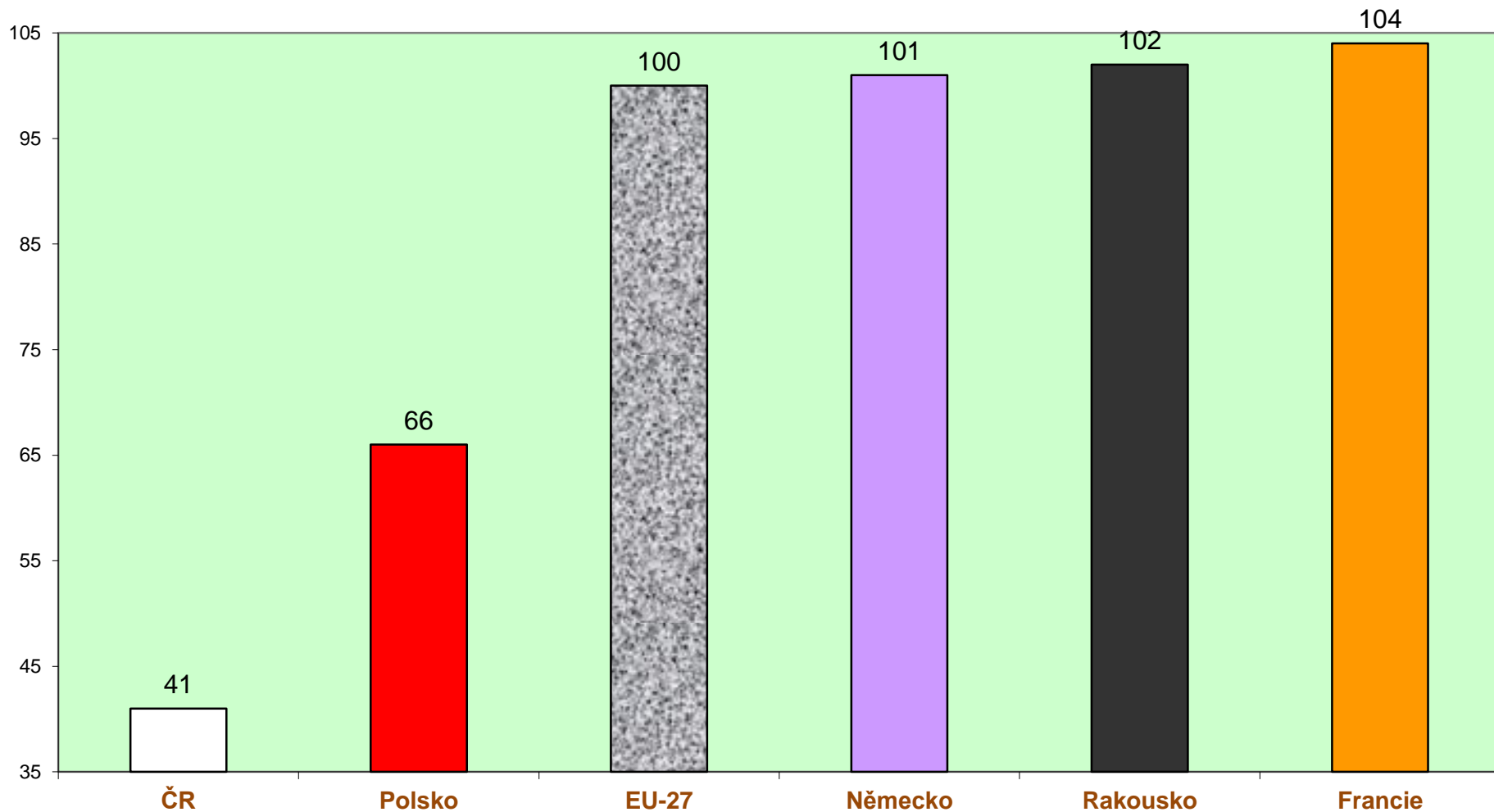
TOP 5 odbytových družstev

subjekt		množství dodávek v kg	podíl na trhu v %	počet aktivních producentů v r. 2014
1.	MLékařské a hosp. družstvo JIH	264 601 820	16%	200
2.	MLékařské hospodářské družstvo Střední Čechy	155 669 059	9%	86
3.	Morava, mlékařské odbytové družstvo	120 684 508	7%	112
4.	VIAMILK CZ družstvo	105 526 914	6%	158
5.	GOLDSTEIG Käsereien Bayerwald CZ s.r.o.	62 238 433	4%	124
CELKEM		708 720 734	42%	680

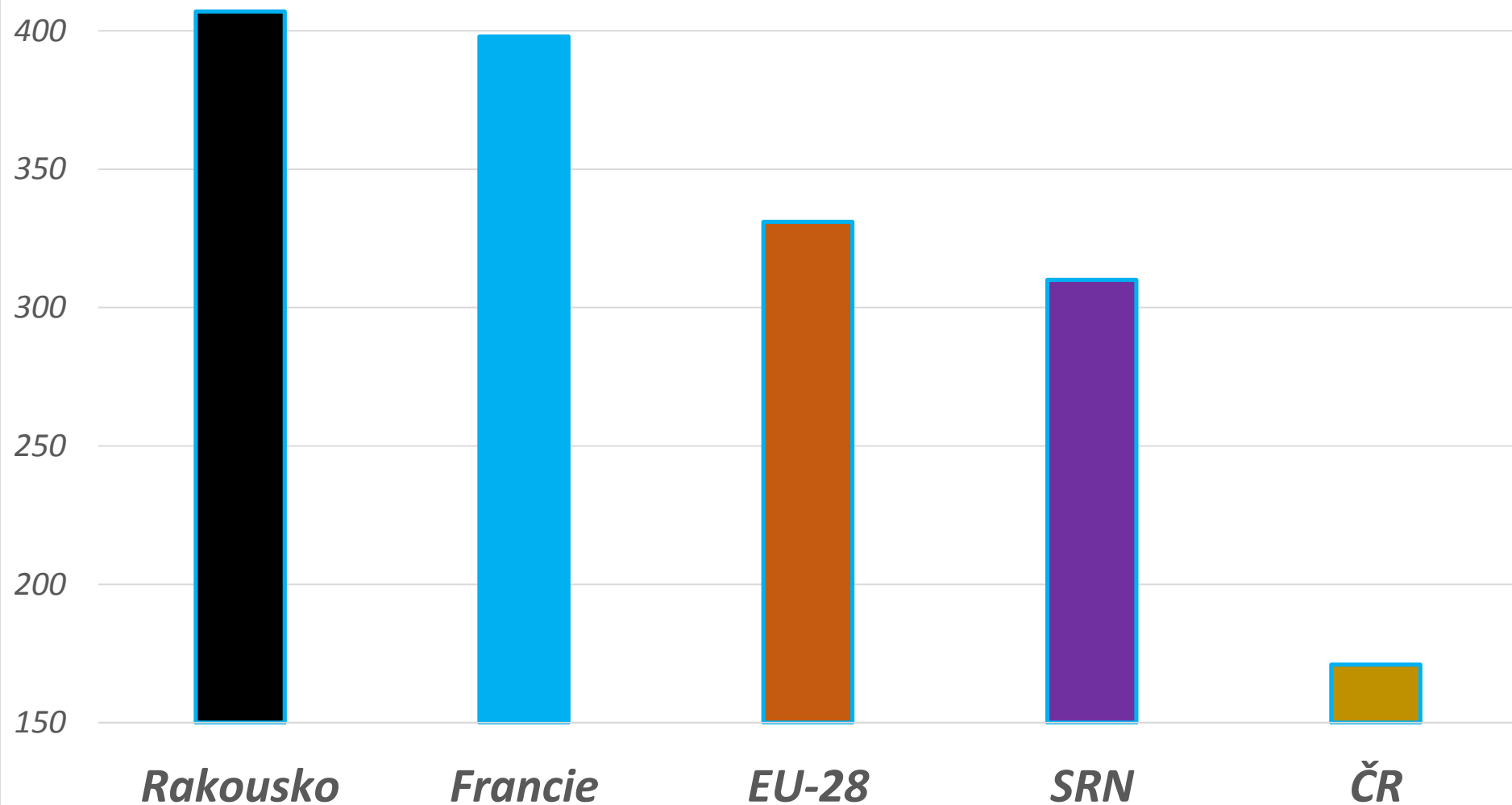
Snížené využití tuzemského potenciálu

- Naše finální zemědělská produkce připadající na hektar zem. půdy je v ČR cca 1 100 EUR/ha, jsme oproti EU na cca 50%.
- Naše finální zemědělská produkce připadající na jednoho obyvatele je v ČR 380 EUR/obyv., přičemž v EU to je 752 EUR: jsme oproti EU na také na 50%.
- **Chybí nám propojení zemědělské prvovýroby na zpracování a obchod. A tom za mírou evropského standardu velmi zaostáváme – např. cca 60% všeho vyrobeného mléka se v EU zpracovává v družstevních mlékárnách vlastněných zemědělci (SRN 66%).**

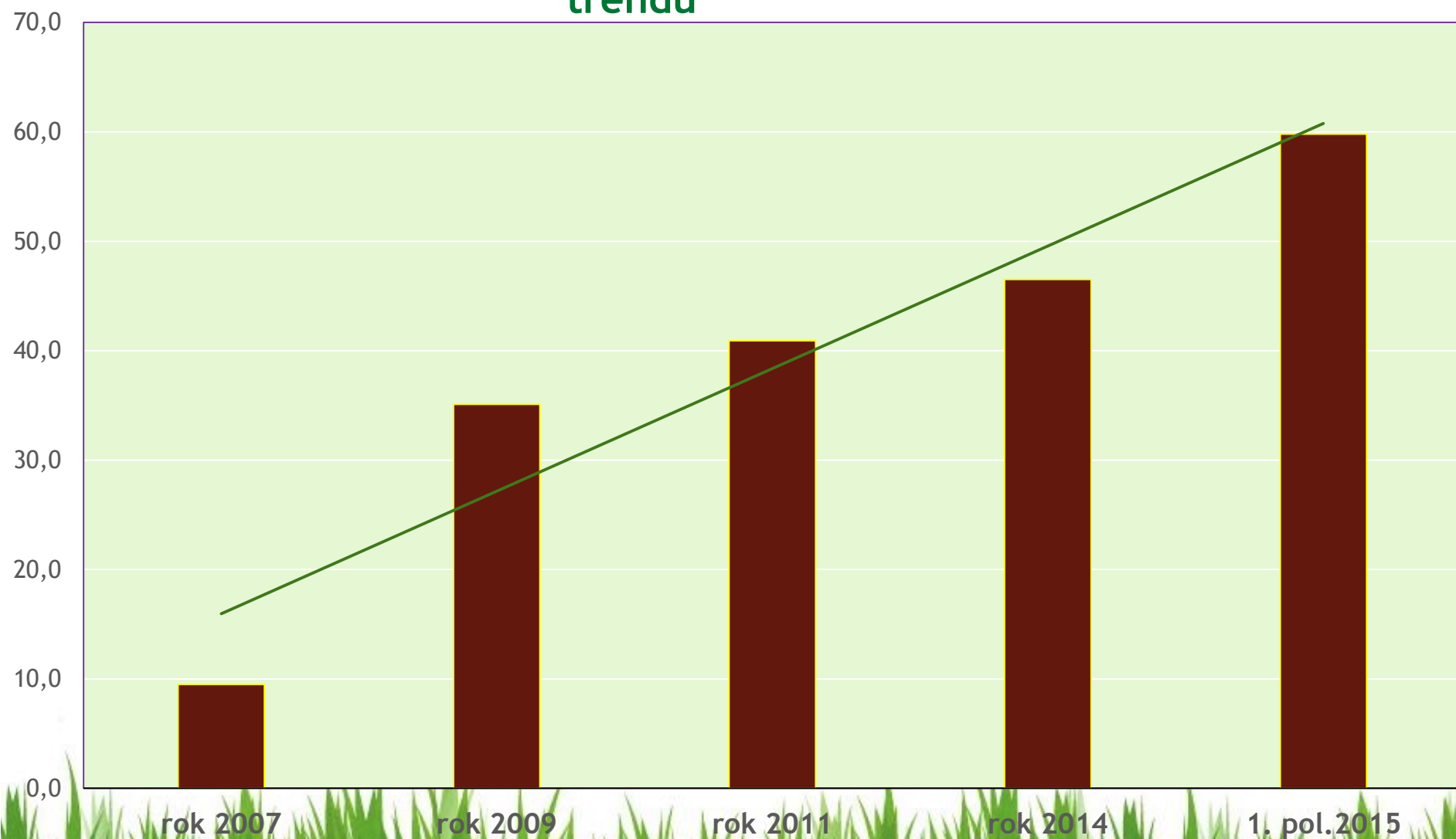
Hrubá přidaná hodnota v zemědělství/ha (EU-27=100%)

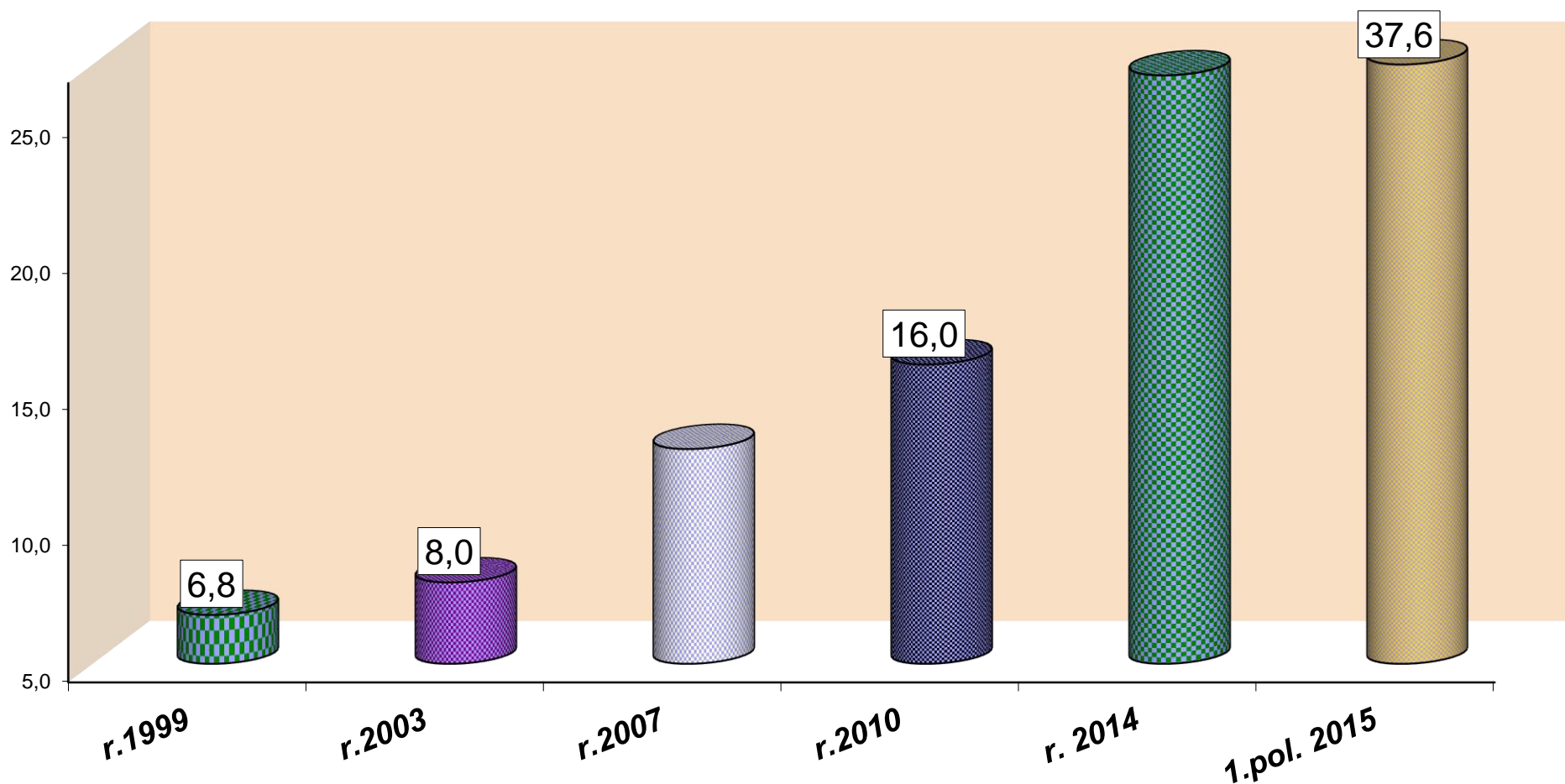
*Úroveň živočišné produkce v EUR připadající na 1 obyvatele v r.
2014*

Marže u polotučného mléka trvanlivého v % a vyrovnaní trendu

Vývoj marží obchodníků v ČR při prodeji másla v % (výpočty z údajů ČSÚ)

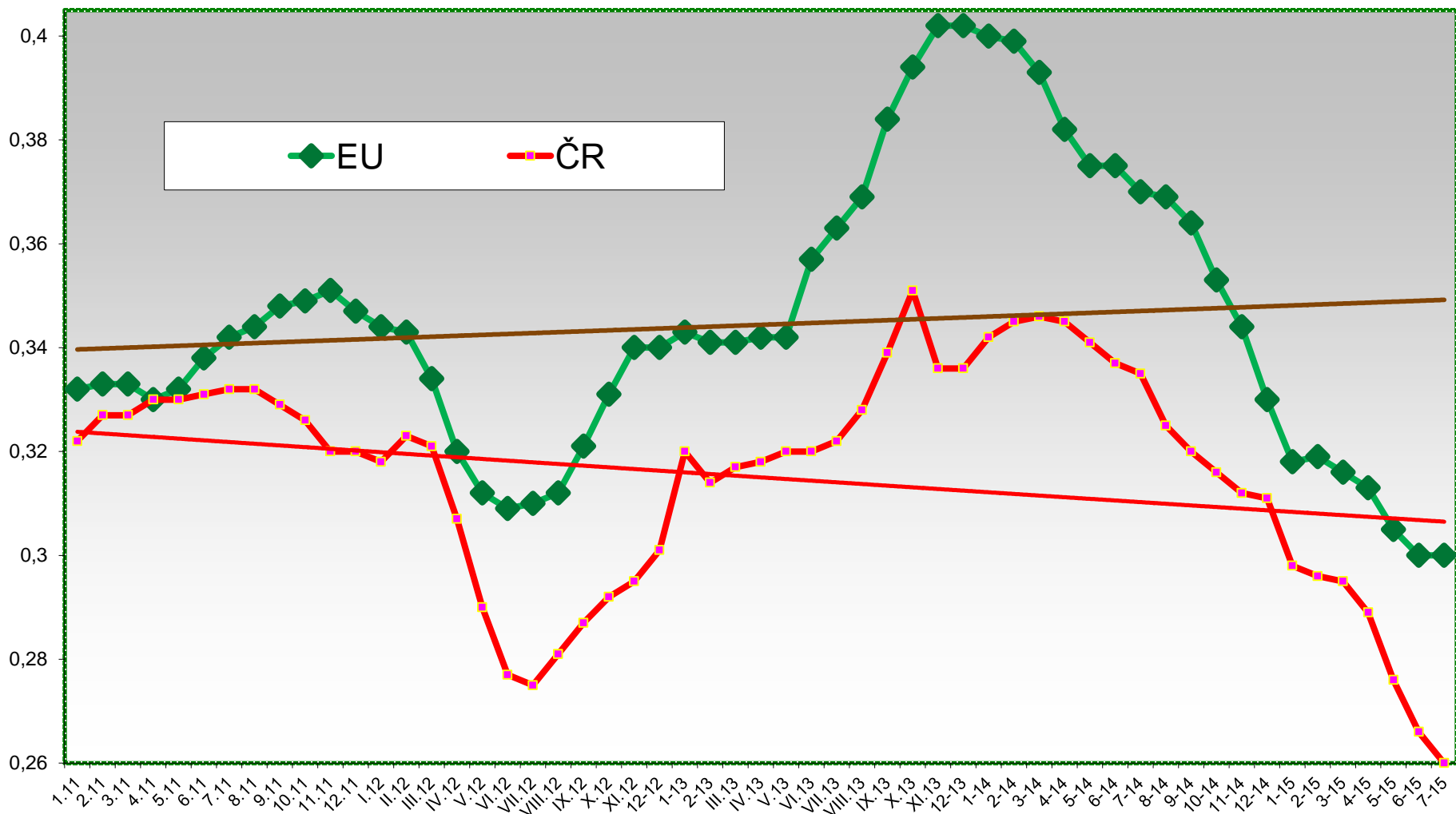

Cena vs. náklady

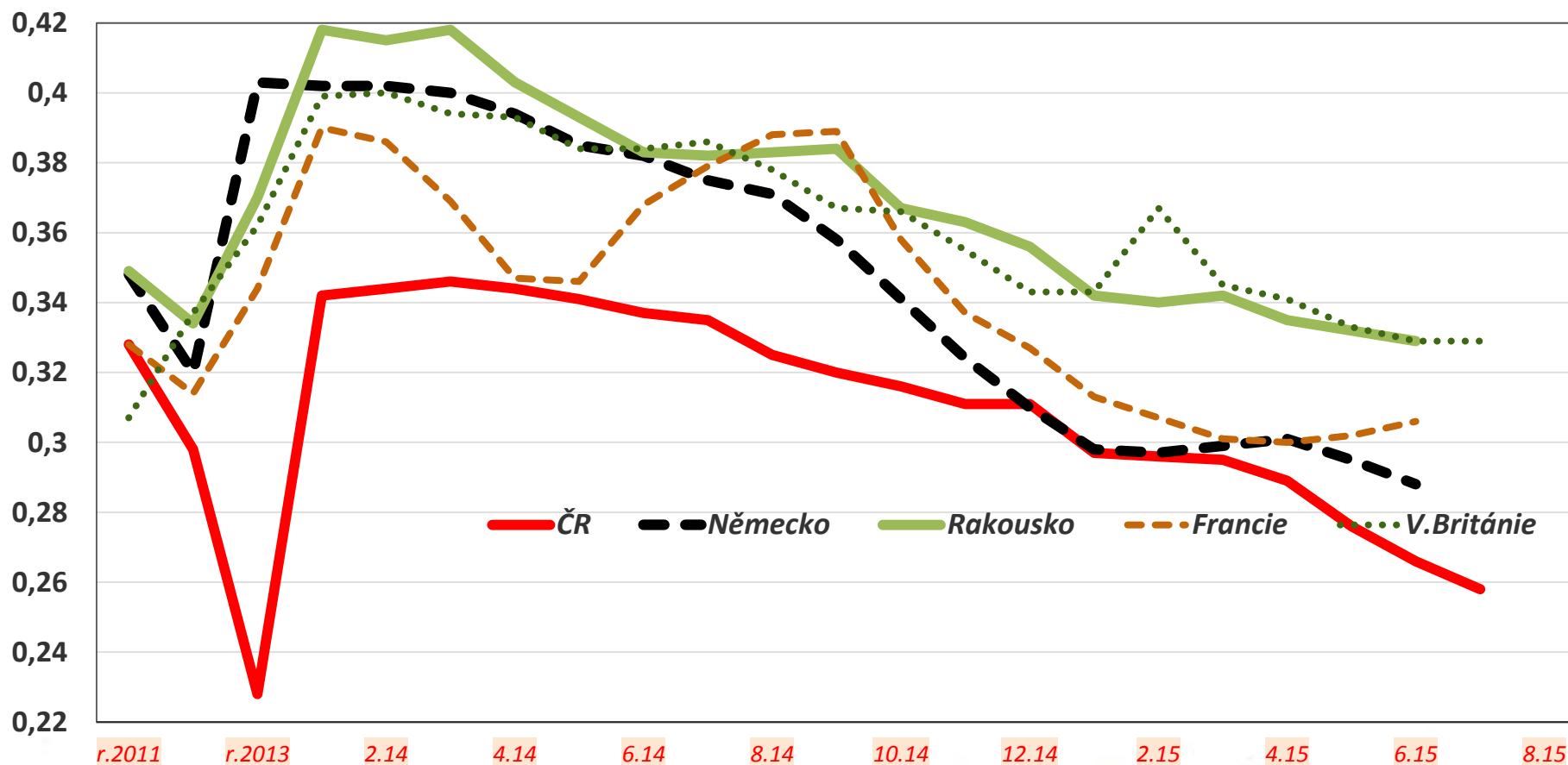
	Cena placená zemědělcům v Kč/l dle ČSÚ	Náklady na produkci dle Zelených zpráv MZe ČR v Kč/l
2006	7,82	8,00
2012	7,79	8,55
2013	8,40	8,58
2014	9,50	8,19
2015 leden- červenec	8,29; ale cena prudce klesá; je to 7,53 za červenec	Dosud nebylo publikováno

V r. 2006-2013, tj. osm let za sebou: cena mléka v ČR byla podnákladová, výjimka= r.2014, za r.2015 bude cena pod náklady

Vývoj váženého průměru ceny mléka v EU-28 a v ČR v EUR/kg dle DG-AGRI a vyrovnání trendu

Vývoj ceny mléka v EUR/kg (kvalita V.Británie, ČR dle mlékárenského výkazu, SRN i Rakousko: tuk 4,00%; Francie:3,8%)

Vliv globalizace = koncentrace zem. výroby

Koncentrace se stále zrychluje:

- Počet chovatelů prasat v USA klesl mezi roky 1992 a 2009 o 70% při stejném počtu prasat,
- Počet prodaných prasat z jedné farmy se mezi roky 1992 a 2009 zvýšil z 945 ks/rok na 8400 ks/rok poráží 88% masa,
- Počet jatek se v USA snížil mezi lety 1967 a 2000 z 10 tis. na 3000 tis. a dnes 10 společností,
- Např. Brazilská JBS (největší zpracovatel masa na světě) má pobočky v USA, Austrálii a EU a je schopna porážet 85 tis. ks hovězího /den, 70 tis. prasat /den, 12 mil. ks drůbeže /den.
- Americká Tyson Foods (největší zpracovatel masa na světě) má pobočky v USA, Austrálii a EU a je schopna porážet 170 tis. ks hovězího /týden, 350 tis. prasat /týden, 42 mil. ks drůbeže /týden.

Kapitálová propojení a koncentrace prvovýrobců s obchodem se všude vyplácí

- **Mezi TOP-100 družstvy zemědělců působících v evropském agrobiznisu je na druhém místě mlékařské družstvo Friesland Campina (obrat 11 mld. EUR).**
- **Arla Foods** (v r. 2013 dosáhlo obratu přes 10 mld. EUR). Arlu vlastní dánští, švédští, němečtí, britští, lucemburští a belgičtí zemědělci, resp. jejich družstva.
- **Uvedená družstva zemědělců vlastníci mlékárny patří do světového TOP-20 mlékářenských společností.**

PŘÍKLAD DRUŽSTVA MIMO EU

Hlavní mlékárenskou firmou na Novém Zélandu je družstvo Fonterra Cooperative Group s dlouholetou tradicí: 140 let.

Současnou základnou pro činnost Fonterry je 10 500 podílníků - zemědělců dodávajících do družstva surové mléko na zpracování a zobchodování.

Skrze Fonterru se zobchoduje cca 87% surového mléka vyrobeného na Zélandu (celkově jde zhruba o 22 miliard litrů mléka ročně) a z toho se ve formě mléčných výrobků 95% exportuje.

Fonterra je hlavní firmou ve světě zabývající se exportem mléčných výrobků: po světě zaměstnává 16 000 pracovníků a kanceláře má na Novém Zélandu, v USA a ve Velké Británii.

PODPORA ODBYTOVÝCH DRUŽSTEV/ORG. PRODUCENTŮ V ČR

- V minulosti - podpora zakládání OD v PRV ????
- Nyní
 - Sektor ovoce a zeleniny – v rámci SOT,
 - PRV - Investice do zemědělských podniků (4 preferenční body),
 - Podpora prvních nakupujících v programu na Podporu na účast producentů a zpracovatelů zemědělských produktů v režimech jakosti Q1“ ve vazbě na „Podporu nadstandardní pohody zvířat“.
 - Jako nezbytné vnímáme podporu zemědělců/členů OD v PRV
- Fungování družstev, jejich evidenci atd. (až na org. producentů u O+Z a mléka) v ČR nikdo oficiálně nedělná.
- Problém co je to vlastně družstvo????

BUDOUCNOST ODBYTOVÝCH DRUŽSTEV/ORG. PRODUCENTŮ V ČR

- V některých sektorech je třeba podpořit vznik OD (naše velikost je naše slabina)
- Bude docházet k rozšíření činnosti OD (tvorba přidané hodnoty, společný nákup, marketing,...)
- U stávajících OD musí dojít ke koncentraci do větších/silnějších subjektů – mezinárodní obchod,
- Spolupráce se zahraničím – nadnárodní odbytové organizace,
- Propojení se zpracováním???
- Spolupráce s výzkumem – toto je třeba podpořit ze strany státu.

Děkuji za pozornost.

Ing. Martin Pýcha (pycha@zscr.cz)

Předseda Zemědělského svazu

Viceprezident COGECA